

BEVEZETÉS A BÜNTETŐJOGNAK
BÖLCSELETÉBEL/2/

/Részletek/

Különlenyomat a miskolci jogakadémia 1923/24. tanévi Almanachjából. Pécs, 1924. Dunántúl. Könyvkiadó és Nyomda R.-T.

I. FEJEZET

Áttekintés és az abszolút elméletek.

1. §. Áttekintés.

1. A büntetőjogtudományak évezredes vita-kérdése, hogy milyen jogon, milyen jogalapon alkalmaztatnak a büntetések a bűnözőkkel szemben és hogy mi legyen a büntetésnek célja. Ezen tulajdonképpen kettős kérdés eldöntését célozzák az u.n. büntetőjogi elméletek.

Ezen u.n. büntetőjogi elméletek ismertetése során természetesen nem lehet feladatunk az, hogy az e tárgyban kifejezésre jutott állásfoglalásokat kimerítően ismertessük. Feladatunk csak az lehet, hogy a legjelentősebb és ennek következtében a történeti fejlődés során legiránytjelölőbb elméleteket tárgyazzuk és hogy az egy csoportba sorozott hasonló elméletekhez kritikai megjegyzéseinket fűzzük. Az a körülmény, hogy gyakran csak hajszál finom eltérések vannak az egyes állásfoglalások között, is indokolja, hogy a hasonló irányú elméletek együttesen tárgyalatassanak.

Behatóbb kritikájuk szükségessé tenné azt, hogy az egyes elméletek részleteivel is foglalkozzunk; ezt egyrészt nemcsak a magunk elé tűzött keretek, hanem másrészt az a körülmény is lehetlenné teszi, hogy főleg a 18-19. században, első sorban bölcsestszek, majd utóbb jogbölcsestszek, legújabbban pedig főleg szociológusok állásfoglalása folytán gombamódjára keletkeztek újabb és újabb büntetőjogi elméletek.

2. A büntetőjogi elméletek összefoglaló ismertetését főleg az könnyíti meg, hogy e téren hosszú idők óta elfogadott, vita tárgyává alig tett, uralkodónak mondható csoportosítást találunk. Uralkodónak ez a csoportosítás talán Zachariae-nek e tárgyában kifejezésre juttatott állásfoglalása^{3/} óta mondható.

Ezen joggal uralkodónak mondható csoportosítás különbséget tesz mindenekelőtt u.n. abszolút és relatív büntetőjogi elméletek között. És pedig azon az alapon, amint a büntetés alkalmazásának alapját és célját az igazságosság eszméjének megvalósításában és a bűncselekmény viszonzásában, - vagy pedig hasznossági szempontokban, mint az állami és társadalmi rend megóvására szolgáló egyedüli eszköz szükségességében keresik az egyes elméletek. Az abszolút elméletek hívei - Seneca híressé vált axiomáját használva - azért kívánják a büntetést alkalmazni: quia peccatum est, - ezzel szemben a relatív elméletek híveinek felfogása szerint: nemo prudens peccatur, quia peccatum est, sed ne peccetur.

Azonban létezik az abszolút és relatív elméletek csoportja mellett még egy harmadik csoportja a büntetőjogi elméleteknek, amelyeket összetett vagy egyesítő, vagy közvetítő büntetőjogi elméletek névvel megjelölni szoktak. Ezek az egyesítő vagy közvetítő elméletek a büntetés jogalapját és célját az igazságosság és hasznosság együttes szempontjában vélik megállapítandónak.

És ezzel a csoportosítással kapcsolatban legújabbban érdekes fejlődési folyamatot láttunk. Míg az abszolút elméletek híveinek táborában főként olyanokra akadunk, akik a büntetőjog és a büntetés jogászai szempontjaira és oldalára fektetik a főszűlyt, akik a büntetésben a bűncselekménynek jogi viszonzását látják, addig a relatív elméletek táborában főként szociológusokat találunk, akik a bűncselekményben jogi jelenség helyett inkább társadalmi jelenséget látnak és akik a bűncselekményben csakis a büntetett társadalmi veszélyességének felismerésére és megállapítására alapul szolgáló szimptomát látnak. Míg a kompromisszualis felfogást képviselő közvetítő vagy

egyesítő elméletek hívei ezen most érintett szempontok együttes értékelésére törekednek és az elkövetett bűncselekményt úgy a büntetés alkalmazására alapul szolgáló jogcímnak, valamint szimptomának is minősítik, amelyből következtetni lehet a büntettes jellemére és társadalomellenes állapotára.

Utalnunk kell azonban arra is, hogy aki csak nem szegődik valamely szélsőséges, túlzó elmélethez, az a különféle csoportokba tartozó egyes theóriák között sok érintkezési pontot fog találni látszólagos ellentétes elméleteket illetőleg is.

Ez azután következésképpen arra is vezetett, hogy egyesek^{4/} szót is emeltek a büntetőjogi elméleteknek illetően való csoportosítása ellen és hogy egyes elméleteknek mely csoportban való elhelyezése körül is ellentétes vélemények alakulnak ki.^{5/}

Ezek ellenére azonban a Platon és Arisztotelesz óta beláthatatlan hosszú sorban keletkezett büntetőjogi elméletek felett még ma is a jelzett néhány alapelv segítségével tudunk legjobban áttekintést nyerni.

3. A büntetések alkalmazásának ezen elméletek segítségével való megalapozása azért bir nagy jelentőséggel, mert éppen csak az ő segítségükkel lehet megmagyarázni a büntetőjogi téren tapasztalható, az általános kulturtörekvésekkel egyébként ellentétben álló törekvéseket.

A büntetéseknek igazolására azért van szükség, mert egyébként a kulturtörekvések oda irányulnak, hogy az élet nyomorúságait és fájdalmait lehetőleg enyhítsék, ezzel ellentétben büntetőjogi téren meg az államnak elvi törekvése éppen az, hogy a büntetések alkalmazása által fájdalmat okozzon.

Ezt az igazságosság elve mellett ősidőktől fogva egy másik elvre, a szükségesség és hasznosság gyakorlatiasabb elvére is alapítani szokták. Tagadhatatlan, hogy a társadalmi rend alig képzelhető el büntetések alkalmazása nélkül. A büntetés szükséges és nélkülözhetetlen rossz. De ami a büntettesre rossz, az a társadalomra nézve

hasznos. Az alkalmazható büntetés tudata sokakat tart vissza bűncselekmények elkövetésétől.

A büntetőjogi elméleteknek gyakorlati jelentősége azután ott is keresendő, hogy a büntetés mérvének megállapításánál irányadó segítségül szolgálhatnak. Mig e tekintetben az elrettentési elméletek egykönnyen kegyetlenkedésekre és túlszigorú büntetések alkalmazására vezethetnek, addig a relativ, valamint a közvetítő vagy egyesítő elméletek vezéreszméinek alapulvétele inkább enyhébb büntetések alkalmazására fog vezetni.

III. FEJEZET.

A közvetítő /egyesítő/ elméletek.

8. §. A legjelentősebb közvetítő /egyesítő/ elméletek.

1. Az idáig ismertetett abszolút és relativ elméleteket joggal érheti az az ellenvetés, hogy mind bizonyos szélsőséges álláspontot képviselnek és hogy ennek következtében mint minden szélsőséges felfogás, sok tekintetben egyoldalúak.

Az abszolút elméletek fő fogyatékosága az, hogy a reális élettől eltávolodván, nem oldják meg kielégítően a problémát és hogy a véges emberi elme által meg nem ismerhető abszolút igazság megvalósítására törekednek. Bár a klasszikus iskola hívei ezen a téren már bizonyos helyesebb felfogást követnek, midőn az emberi igazságot a társadalomban visszatükröződő erkölcsi felfogásokban keresik, mégis még az emberi igazságnak felismerése is sokszor nehézségekbe ütközik, már csak azért is, mert az koronként és helyenként különböző és változó. Szemben ama abszolút elméletekkel pedig, amelyek megállapítják az államnak büntetési kötelességét, méltán felhozható, hogy a büntető joghatalom gyakorlásának kényszerítő szükség nélkül való túlzásba vitele, nagy és felesleges megterhelése az államnak.

Ezzel szemben meg a relativ elméletek közös hibája az, hogy összezavarják a büntetés alapját annak céljával és a büntetés hasznosságát és szükségességét elegendőnek vélik annak elméleti igazolására. Holott hasznosságuk, célszerűségük

és szükségességük még távolról sem igazolja a büntetések alkalmazásának jogosultságát, sem pedig azt, hogy igazságosak. Az újabbak ugyan jelentősen előbbre vitték a régebbi elméleteket, amidőn kiemelik, hogy a büntetés a társadalmi és jogi rend védelmének eszközei, mégis ezek is még egyoldalúságokba esnek. Mert hiszen helytelen a büntetés szükségességét vagy hasznosságát annak igazságosságával ellentétbe állítani. A szükségesség, a hasznosság és igazságosság, ha nem viszik e fogalmakat túlzásba, nem zárják ki, sőt kiégyeztetik egymást. Hiszen a büntetés akkor válik valóban igazságossá, ha szükséges és hasznos, valamint hasonlóan igazságtalanná válik a szükségtelen vagy túlszigorú és a haszon nélküli vagy túlenyhe büntetés is. A szükségesség címén az állam nem merő eszményi célok megvalósítására törekszik, hanem a büntető joghatalmat azért gyakorolja, mert enélkül legfőbb hivatását: a társadalmi rend biztosítását teljesíteni nem tudná és bármennyire is bajt jelent a büntetés az elitéltre, a társadalom egészére hasznos, mert ezzel az általános és különös megelőzést éri el, illetve közelíti meg az állam.

Az igazságosság, a hasznosság és a szükségesség kölcsönös alapelvei a büntetőjognak, ezek együttvéve és összefoglalva magyarázzák meg helyesen a büntetés jogát az állam kezében. Az egyik ideális, a másik reális szempontból igazolja a büntetést. Ez a tudományt és a gyakorlati életet egyaránt kielégítő felfogás hozta létre az u.n. közvetítő vagy egyesítő vagy összetett elméleteket, amelyek az abszolút és relatív elméletek egyoldalúságait kiküszöbölni és túlzásaikat kiegyenlíteni és összeegyeztetni törekednek.

Az egyesítő elméletek közös jellemvonása az, hogy a büntetés alapjául úgy az igazságosságot, valamint a szükségességet és hasznosságot is felveszik, a büntetés céljára pedig abban egyeznek meg, hogy azt nem szabad egyoldalúan felfogni, helytelenítik a büntetés céljául csak egyetlen egy szempontot felvenni, hanem minden helyes cél összefoglalását propagálják és azt összhangzatosan megállapítani törekednek.

Joggal mondható, hogy a 19. század óta napjainkig az egyesítő theóriák az uralkodó elméleteket képezik; a büntetőjogi irodalom legnagyobb része vallja ezeket dogmáknak és a törvényhozások is csaknem kivétel nélkül egyesítő elméletekre támaszkodnak.

Az összetett elméletek akkor, amidőn az ellentétes és túlzó véleményeket összeegyeztetni törekednek, helyes úton haladnak. Mert helytelen dolog a büntető jogot merőben eszményi alapra alapítani. Az igazság és a társadalmi rend fentartásának szükségessége felette könnyen összeegyeztethetők. A büntetés az állam kezében az emberi igazság és a társadalmi rend fentartásának szükségessége által egyaránt nyer igazolást.

Az egyesítő elméletek szerint tehát a bűncselekmény az oka, a viszonzás és az állami, valamint a társadalmi rend biztosítása pedig célja a büntetésnek.

2. A közvetítő vagy egyesítő elméletek történeti fejlődésén végighaladva, a legjelentősebbek bemutatására kell szoritkozunk. Az a körülmény, hogy kielégítik a legtöbb szempontot, magyarázza meg az egyesítő elméletek felette nagy számát. A legkülönbébb árnyalatokban fordulnak elő, lényeges különbség azonban nem lévén közöttük, a lényegesebbek bemutatása által is áttekinthetünk nyelhetünk felettük.

Az ellentétes álláspontokat tudatosan összefoglaló első elmélet kiépítését De Rossi Pellegrinónak /1787-1848/ köszönjük. Rossi közvetítő elmélete /Traité de droit pénal, 1829. I. köt. 125. s köv. old./ szerint a büntetés célja a rossznak hasonlóval való sújtása, főképpen azonban a társadalmi rendnek megóvása, mert az igazság elvének teljességében való megvalósítása keresztülvihetetlen. Hiszen az igazságnak feltétlen követelménye az volna, hogy a büntetett bűnösségének megfelelően megbüntettessék, azonban az abszolút igazság megvalósítása az emberek közt lehetetlen, főleg az emberi gyarlóság miatt; az emberek között csak az emberi igazság megvalósítására lehet remény. Miután azonban az igazság teljes megvalósítása lehetetlen, az emberi társa-

dalomban, amelynek célja a jogrend fentartása, más irányadó szempontok felkutatását is megkísérelnünk kell. Ez mindenekelőtt a hasznosság szempontja legyen, amelynek érvényesítése által a büntetés nem veszíti el erkölcsi és jogi jelentőségét. Kétségtelen, hogy a büntetés mértéke az igazság legyen, miután azonban az igazság sem követelhet haszon nélküli büntetéseket, ezért igazságos büntetés is csak annyiban alkalmazható, amennyiben azt valamely államcél, az állam közérdeke indokoltá teszi. Rossi eme elmélete főként a francia, belga és olasz irodalomban talál számos követőre.

A német irodalomban az egyesítő elméletek kiépítését talán legelsőként Köstlin Reinholdnál /1813-1856/ találjuk. Szerinte /Neue Revision der Grundbegriffe des Criminalrechts 1845, 1. s köv. old., System des deutschen Strafrechts, 1855. 1. s köv. §./ a jogtalanság minden formájában semmis; a jogtalanságnak leghényegesebb alakjainak a rendészeti jogtalanságot, a polgári /mágnjogi/ jogtalanságot és a bűncselekményt mondja. A bűncselekmény esetében a büntetés az elretentés, a megbüntetés, a megfenyítés és a javítás gondolatát képviseli azzal a céllal, hogy a társadalomnak biztonságát valósítsa meg.

Felette érdekes Merkel Adolf /1836-1896./ elmélete abból a szempontból, hogy igazolja, mennyire közel állanak egymáshoz a relatív és közvetítő elméletek. Merkel érdekelmélete /Kriminalistische Abhandlungen I.köt. 1867. 104. s köv. old. Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 1889. 175. s köv. old./ lényegileg Ihering relatív elméletének összetett elméletté való transzformálása. A jogsértések megbüntetése úgy mint minden állami tevékenység, emberi érdekeket akar kielégíteni és ebben találja igazolását. Minden bűncselekmény érdeksérelem, mert valamely köz- vagy magánérdeket sért, melyet az állam és a jog az egyeseknek vagy a társadalomnak biztosított. A büntetés a teljesítési, kártalanítási vagy helyreállítási eszközökhöz tartozik, amelyek által a jog a védelme alá vett érdekeket biztosítja. Ez az eszköz azonban csak akkor lesz célravezető, ha

a társadalom etikai felfogásával, különösen igazságérzetével összhangban van. A gyakorlati alkalmazásban a büntetés megtorlás, mert a bűnös cselekmények elleni visszahatás. A büntetés a belső igazságérzetet és az erkölcsi szükségességet is megvalósítja. A megtorlás is azonban nem abszolút fogalom, nem isteni igazságszolgáltatást akar kifejezni, hanem csak emberi mértéket; azt, amit az állam a tagjaiban élő igazságérzet és jogi meggyőződés szerint igazságosnak és célszerűnek tart.

Jelentős az olasz klasszikus iskola vezérének, Carrara Ferencnek /1805-1888./ egyesítő elmélete /Programma del corso di diritto criminale, 1877-1883, 604.§.; megjelent magyar nyelven is Beksics Gusztáv fordításában: A büntető jogtudomány programja címen I-II. kötet, 1878-1879./ A polgári társadalmat a kezdetleges társulási állapotból a jogrend fentartásának szüksége hozta létre. Ez vezetett azután a felsőbbség elismerésére, amely fel lett ruházva azzal a hatalommal is, hogy bizonyos cselekményeket tiltson és azokat, akik a tilalmat megszegik, meg is büntesse. A bűnözők megbüntetésére vonatkozó szabályoknak első alapja és mértéke az igazság. Az isteni igazság és az erkölcsi törvény szempontjából nem azért kell büntetni, hogy a többi ember megvédesék, hanem mivel a lopás, a gyilkosság és az egyéb bűncselekmény rossz, és mivel az igazság követeli, hogy aki rosszat tesz, az szintén rosszat legyen kénytelen eltűnni. Ezek a tilalmak azonban egyúttal a büntettek ellen való védelmet is szolgálják. A büntetésnek alapja tehát az emberiség védelmében mint természeti és polgári szükségességben keresendő. Az igazság és szükségesség az a kettős alap, amelyen a büntetőjog nyugszik; eredeti oka az igazság, de annak gyakorlása az ember kezében csak a jogrend fentartásának szükségességéig terjedhet.

Haelschner Hugó /1817-1889./ szerint pedig /Das gemeine deutsche Strafrecht, I. kötet, 1881. 11. old./ a büntetés jogosultságát az embernek ama maga iránti kötelességében kell keresni, hogy mindnyájan arra vagyunk kötelezve, hogy személyünket támadások ellen megvédjük. Ezt meghaladóan

nem létezik büntetésre való jog; a bosszúképpen való büntetést Haelschner elveti. De a szükség szempontja is megkívánja a büntetések alkalmazását, mert amíg az államnak gyarló emberekkel van dolga, addig büntetések alkalmazásától nem tekinthet el.

Sok megvitatásra talált a német klasszikus irányzat fejedelmének, Binding Károlynak /1841; 1920./ norm-theoria címen ismeretes elmélete /Die Normen und ihre Übertretung, I-IV. kötet, 1872. s köv., Grundriss des Deutschen Strafrechts, 1902. 191. old./ . Szerinte a büntetőtörvények tényállásdékainak alapjait a "normok" képezik. Az államban ugyanis a normok, a jog-parancsok és jogi tilalmak nagy tömege áll fenn; sokszor le sem írva; ezekhez mindenkinek alkalmazkodnia kell. És e normákból keletkezik az államnak joga az engedelmeség megkövetelésére. Ha valaki eme köteletségének nem tesz eleget, úgy az állam a normokat az illetőre nézve kötelezőnek jelenti ki, miután azonban a bűnössel szemben ez nem elegendő, előll az államnak joga az elégtételvételre. Az elégtételvétel, vagyis a büntetés, feltétlen következménye a normáthágásnak. A büntetett tehát lényegileg nem a büntetőtörvényeket, hanem a normokat sérti meg és a normáthágásért is bűnözők. Az állam büntetési kötelezettségét azonban Binding szerint a szükségesség szempontja is megállapítja. Nagy fogyatékosága a norm-elméletnek az, hogy a normoknak felette bizonytalan fogalmát viszi bele a büntetőjognak ezen alapkérdéseibe.

Merkelnek már ismertetett elméletéhez sokban közel áll Bar Lajos /1836-1902./ theóriája /Handbuch des Deutschen Strafrechts, I. köt. 1882, 311. s köv. old., Gesetz und Schuld im Strafrecht, I. köt. 1906. 1. s köv. old./ . Bar Lajos a büntetettben az erkölcsi szabályoknak durva megsértését látja, amely a társadalom többségének felfogása szerinti rosszalásban, a büntetésben, kell hogy részesüljön.

A bölcsészek közül Wundt Vilmos szegődött az egyesítő elméletek hiveihez /Ethik, 1. kiadás, 1886; 4. kiadás: III. kötet, 1912. 111-124. old./ . Felfogása szerint az állam kezdetben tisztára a

saját érdekében, szükségből, a vérbosszu gyakorlásából eredő hátrányok megszüntetése végett ragadta magához a büntető hatalmat, később pedig az államélet fejlődésével erkölcsi feladatának tekintette a bűncselekmények elkövetőinek megbüntetését. A büntetés jogalapja tehát az erkölcsi szükségesség, amely a bűncselekmények megbüntetésére készíti az államot. Míg a büntetett az egyéni akarat támadása a közösség ellen, addig a büntetés a közösség reakciója a jogsértő egyéni akarat ellen. A büntetés valódi célja nem a puszta viszonzás és reakció, hanem a fenytetés, a bűnhődés és nevelés. A fenytetést egy felsőbb hatalom, az állam gyakorolja, a neki alárendeltekkel szemben, általa rosszat akar éreztetni a jogsértőkkel szemben; azért is, hogy a jövőben hasonló cselekedetektől tartózkodjanak. A büntetés jogalapja és célja ezenfelül még az is, hogy fenntartsa és helyreállítsa a jogi öntudatot. Hogy mindenki lássa, hogy a büntetett büntetéssel jár, s hogy lecsillapítsa a bűncselekmények által okozott erkölcsi és jogi felháborodást.

A közvetítő elméletek hiveinek táborába sorozandók azután még Berner Albert Frigyes és Meyer Hugó, annak a két német büntetőjogi kézikönyvnek szerzője is, amelyek a 19. század vége felé a német jogterület határain túl is közkezen forogtak. Berner /1818-1907; Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 1895. 6. old./ az államnak jogát büntetés alkalmazására ugyan a jogrend fenntartása által megkívánt határra szorítani óhajtaná, azonban mégis a viszonzás gondolatának is érvényesülést biztosítani kíván; e mellett még az elégtételadást is a büntetés céljának jelöli meg.

Meyer Hugó /1836-1902; Lehrbuch des deutschen Strafrechts, 1895. 14. s köv. old./ pedig a büntetés céljául a rosszalást, a jog biztonságának megóvását, az általános megelőzést és az igazság követelményeit jelöli meg.

A német büntetőjogászok közül a legutóbbi évtizedekben még Schmidt Richard /Die Aufgaben der Strafrechtspflege, 1895./ épített fel egyesítő elméletet és az igazságosság és hasznosság

együttes alapjaira fektette a büntetés alkalmazásának jogosságát. Bár ő is a büntetés igazságosságát és célszerűségét külön tartja és ezeket nem tekinti ellentéteseknek, mégis a büntetés jogalapjának szemszögéből nézve csak a törvényhozási technika két különböző oldalának tekinti az igazságosságot és a hasznosságot.

Hogy az abszolút elméletek ma már mennyire meghaladottak, s hogy az egyesítő elméleteké a jövő, azt meggyőzően bizonyítja Beling Ernő állásfoglalása /Die Vergeltungsidee und ihre Bedeutung für das Strafrecht, 1908./ is. Bár ő a megtorlás eszméjének ma egyik legelszántabb és leglelkesebb védője, mégis nyíltan kinyilatkoztatja, hogy az igazság és a társadalmi rend fenntartásának szüksége nem ellentétes szempontok. S hogy az igazság nem jelent ellentétet a célszerűséggel. Elismeri, hogy a relativ elméletek annyiban győztek, hogy a büntetéseknek ma még az abszolút elméletek hívei is célt tulajdonítanak, mert hiszen a cél nélküli büntetés képtelenség és így ennek folyományaképpen azután az abszolút elméletek alap gondolatának a relativ elméletek vezéreszméinek összhangba hozatalából kerültek ki tulajdonképpen győztesen az egyesítő vagy közvetítő elméletek.

Tény dolog az, hogy ma úgy az irodalomban, valamint a legtöbb büntetőjogi kodexben is az egyesítő elméletek az uralkodók!

9. §. Végső konkluziók a büntetés jogalapját és célját illetőleg

Részünkről végeredményben leghelyesebbnek azt tartjuk, ha a büntetés jogalapjául és céljául az igazságosságot és a társadalmi rend fenntartásának szempontjait fogadjuk el, tehát a közvetítő vagy egyesítő elméletek álláspontjára helyezkedünk.

Hogy a büntetés céljai között a megtorlás gondolata nem nélkülözhető, erről az abszolút elméletek eléggé meggyőzhettek bennünket.

Másrészt azonban joggal alkalmazhatók bünte-

tések azon az alapon is, hogy nélkülük a társadalmi rend fentartása lehetetlen, hogy ennek biztosításának elkerülhetetlen eszközeit képezik. E cél megvalósításánál azonban természetesen csak a célszerűség szabta határain belül alkalmazhatók; kell, hogy a büntetés az egyéni szenvedés legkisebb fokával járjon csak, hogy az elrettentés, megjavítás és megelőzés eszméinek megvalósítása végett még a büntetett egyénnek is csak az elkerülhetetlenül szükséges fájdalmat okozzuk.

Ezen célok elérése természetesen függ a büntetési eszközök intenzitásától. Mivel inkább fenyegeti a büntetési eszköz a jogsértőnek életét, szabadságát és vagyonát, annál inkább fog tartózkodni attól, hogy azok sujtó hatása alá kerüljön.

A büntetéseknek visszatartó ereje azonban függ attól is, hogy a megbüntetendő egyén mennyire értékeli azt a javát, amelyet a büntetés ér. Ezért látjuk olyan gyakran, hogy az alacsony társadalmi osztályok tagjainál kisebb a büntetéseknek visszatartó ereje, ők kevesebbet veszítenek a büntetések alkalmazása és végrehajtása esetében!

Tisztában kell azonban lennünk a büntetés céljainak tárgyalásánál azzal is, hogy a kriminalitás normális életjelenség, hogy a statisztikának örök érvényű törvényei szerint annak teljes leküzdése lehetetlen. Tehát az emberek gyökeres megjavításának megkísérlése nem vehető fel a büntetési célok közé! Csak a kriminalitás csökkentésére gondolhat az, aki a gyakorlati élet tömegjelenségeivel tisztában van! Ezzel szemben azonban a büntetések kilátásbahelyezése és alkalmazása által az állampolgárok érdekei a lehetőség határain belül megvédésre találhatnak!

Azonban a büntetések alkalmazásának is legyenek határai. Alkalmazásukat egyrészt az igazság gondolata, másrészt a célszerűség szempontja is korlátozza. A büntetéseknek tulajdonképpen való alkalmazása azok hatására csak tompítólag hat. Régi tapasztalat például az, hogy a szabadságvesztésbüntetést máris elszenvedett egyénnel szemben az ilyen büntetési nemnek már távolról sincsen meg az a visszatartó hatása, mint az olyannál,

aki a börtönök levegőjével megismerkedni még nem kényszerült.

Akikkel szemben a büntetések most jelzett céljainak megvalósítására nem lehet reményünk, azokkal szemben más büntetési cél kiválasztására kell törekednünk. Gondoljunk ehelyütt például a sokszorososan visszaeső megrögzött büntetésekre, vagy pedig a korlátozott beszámítási képességűekre. Ezekkel szemben a viszonzás és a megtorlás céljai merőben utópiákat képeznének. Ezekkel szemben más büntetési célokat kell szem előtt tartani. Azokat a büntetési célokat, amelyeket a ma biztonsági intézkedések címen ismeretes rendszabályok megvalósítani törekednek.

A büntetéseknek viszonya a biztonsági intézkedésekhez máig teljes tisztázásra még nem talált. Kiegyenlíthetetlen ellentét a kettő között nincs. Liszt találóan hasonlítja őket két egymást metsző körhöz. Vannak a kriminalitásnak olyan területei, amelyeken mindkettő alkalmazása célhoz vezethet, s ismét van olyan terület, amelyen vagy csak büntetés vagy csak biztonsági intézkedés alkalmazása által tudunk célt érni. Mert vannak a tiszta represszió céljait szolgáló büntetések, és vannak ismét tisztára csak biztonsági intézkedések jellegével bíró rendszabályok, mint a közveszélyes alkoholisták büntetéseinek biztosítását célzó őrizet; vannak azonban közös célt szolgáló büntetések és biztonsági intézkedések is, mint például a beszámítási képességgel és kellő érettséggel bíró fiatalokkal szemben alkalmazható javító-nevelés.

Ezen vezérgondolatok megvalósításának megkísérlésénél azonban helytelen volna a hasznossági eszmének tulhajtása is. Ugy ahogy azt a különféle szélső szociológus elméletek képviselői követelik! Olyként érvelvén, hogy minék várjuk be annál az egyénnél, akinél a kriminalitásra való hajlamosság bizonyítást nyert, a bűnözés bekövetkezését és a bűncselekmény elkövetését. Nem is szólva arról, hogy eldöntetlen probléma még ezen szélsőséges irányzatokban is az, hogy mi által tekinthető a kriminalitás bekövetkezése valószínűsítő. Talán preventív eszközök, mint például ja-

vitó-nevelés alkalmazásához aránylag még kevesebb szó férhet, bár ezeknél is felette veszélyeztetve lehetnek az egyéni szabadság szempontjai!

A klasszikus és az újabb keletű modern irányzatok igazi ellentétje azonban még sokkal inkább mutatkozik a büntetés mértékének megállapítása során. Mert míg a klasszikus irányzat a bűnösség fokát tekinti irányadónak e téren, addig a modern irányzatok a büntetett egyéniségére, társadalmi veszélyességére fektetik a főszólyt.

Végeredményben tehát a büntetésnek jogalapja és célja az igazságosság eszméjének megvalósítása és a társadalmi és állami jogrend biztosítása; és pedig a lehető legcsekélyebb egyéni szenvedés árán! Amit elérhetünk a megjavulásra képesek megjavítása, a javithatatlanoknak pedig ártalmatlannátétele, a társadalomból való eliminálása által!

Lábjegyzetek:

1. Szerző egy most készülő nagyobb munkájának egy része.
2. Általános forrásművek: Abegg, Die verschiedenen Strafrechtstheorien, 1835. - Alimena, Principii di diritto penale, I. köt., 1910., - Angyal, A magyar büntetőjog tankönyve, I. kötet, 1920. - Bar, Geschichte des Deutschen Strafrechts und der Strafrechtstheorie, 1882, - Binding, Grundrisse des Deutschen Strafrechts, Allgemeiner Teil, 1902, - Bonnano, Filosofia del diritto penale, 1903, - Finger, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, 1904, - Finkey, A magyar büntetőjog törvénye, 1914, - Franck, Philosophie du droit pénal, 1888, - Garroud, Traité théorique et pratique de droit pénal français, I. köt., 1913, - Günther, Die Idee der Wiedervergeltung in der Geschichte u. Philosophie des Strafrechts, I/III, 1889/1895,

- Holtzendorff, Handbuch des deutschen Strafrechts, I. köt., 1871., - Hunke, Handbuch des Criminalrechts, I. köt., 1823, - von Hamel, Inleiding tot de studie van het Nederlandsche Strafrecht, 1913, - Liszt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, 1919, - Janet, Historie de la philosophie, morale et politique, I/II., 1868, lefordítva magyar nyelvre: A politikai tudomány története az erkölcstanhoz való viszonyában címen, I-III. kötet, 189-92, - Laistner, Das Recht in der Strafe, 1872, - Makarewicz, Einführung in die Philosophie des Strafrechts auf entwicklungsgeschichtlicher Grundlage, 1906, - Prins, Science pénale et droit positif, 1899, - Tissot, Introduction philosophique á l' étude de droit pénal, 1874, - Vidal Principes fondamentaux de la pénalité dans les systemes les plus modernes, 1890, - Vámbéry, Büntetőjog, 1913.

3. Zachariae, Anfangsgründe des philosophischen Kriminalrechts, 1805. 42. §.
4. Így például Binding /Grundriss des Deutschen, Strafrechts, 1902. 166. s köv. old./
5. Így például Welckernek alább ismertetendő elméletét egyesek /igy Van Hamel, Inleiding tot de studie van het Nederlandsche Strafrecht, 1913, 46. old./ az abszolút elméletek közé sorozzák, mások ezzel ellentétben Welcker felfogását inkább a relatív elméletnek minősítik /igy teszi ezt Heinze, a Holtzendorff által szerkesztett Handbuch des, deutschen Strafrechts I. kötetében, 1871, 274. s köv. old./. És hasonló lát-hatunk Abegg elméleti állásfoglalását illetőleg is; míg az irodalom ezt általában közvetítő büntetőjogi elméletnek minősíti, addig Binding /Grundriss 181. s köv. old./ Abegg elméletét kirekeszti az egyesítő elméletek sorából.

A BÖRTÖNÜGY

/Részletek/

Pécs, 1918. Dunántúl Könyvkiadó és Nyomda R.-T.

Első fejezet.

Bevezetés.

1. §. A börtönügyi tudomány fogalma, feladata és jellege

Irodalom: Agyal, A magyar büntetőeljárásjog tan-könyve, 1915., 6-13. - Aschaffenburg 1-11. - Cuche 47-64. - Finkey, Büntetőjog 1-14. - Finkey, Börtönügy 5-33. - Freudenthal 78-83. - Gareis, Enzyklopädie und Methodologie der Rechtswissenschaft, Gressen, 1913., 197. s köv. old. - Holtzendorff-Jagemann 1. 1-34. - Krohne 201-203. - Kriegsmann 99. s köv. old. - Vámbéry, Büntetőjog I. 1-34. s köv. old. - Wlassics, Jogtudományi Közlöny, XXXIX.421.

I. A börtönügyi tudomány a szabadságvesztés-büntetések rendszerével, a szabadságvesztésbüntetés végrehajtásának módozataival, ennek minden részletével foglalkozó tudomány.

A börtönügyi tudomány felöleli a büntettek ellen vezetett küzdelemnek csaknem egész logikáját.

A börtönökön, mint sajátképpen büntetésvégrehajtási intézeteken kívül vannak azonban olyan intézetek is, amelyek a börtönökhöz hasonló célokat szolgálnak, mint a büntető eljárás alatt álló vizsgálati foglyok, a nevelés és javítás végett állami gondozás alá vett fiatalok, a munkakerülők, a közveszélyes elmebeteg, a munkaképtelen csavargók stb. befogadására szolgáló intézetek. Ezek tekintetében különbséget kell tennünk.

Bármilyen jellegű szabadságvesztésbüntetés, a munkaképes közveszélyes munkakerülők dologházi őrizetének, a sokszoros visszaeső, megrögzött büntettek biztonsági őrizetének, a fiatalok javító-nevelésének, s végül a vizsgálati fogság-